

OLAYLAR VE YORUMLAR

(FACTS AND COMMENTS)

Ömer Engin LÜTEM

E. Büyükelçi
Avrasya İncelemeleri Merkezi Başkanı
oelutem@avim.org.tr

Öz: Bu yazı Ekim 2008- Şubat 2009 döneminde Türkiye-Ermenistan ilişkilerindeki gelişmeleri, Türkiye’de düzenlenen Ermenilerden Özür Dileme Kampanyası’nı, yeni ABD Hükümetinin Ermeni Sorunu karşısındaki tutumunu ve Gazze olaylarından sonra İsrail ve Musevi Lobisinin Ermeni soykırım iddialarına yaklaşımını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Ermenistan, ABD, İsrail, Ermeni soykırım iddiaları, Barack Obama, Abdullah Gül, R.T.Erdoğan, Şimon Perez, Serj Sarkisyan.

Abstract: This article studies the development in Turkey- Armenia relations, “Apology Campaign” from the Armenians organized in Turkey, the stance of the new American Administration concerning Armenian Question and the approach of Jewish Lobby and Israel to the Armenian Question after the events of Gazza.

Key Words: Turkey, Armenia, USA, Israel, Armenian genocide allegations, Barack Obama, Abdullah Gül, R.T. Erdoğan, Simon Perez, Serzh Sargsyan.

1 – Türkiye - Ermenistan İkili İlişkileri

Cumhurbaşkanı Gül’ün Türkiye-Ermenistan milli maçı münasebetiyle 6 Eylül’de Erivan’a yaptığı ziyaret sonrasında iki ülke ilişkilerinde olumlu bir havanın doğduğu gözlemlenmiştir. Başta Dışişleri Bakanları olmak üzere aşağıda ayrıca değineceğimiz bir dizi yoğun ikili görüşme yapılmıştır. Ayrıca Türkiye, Ermenistan uçaklarının geçişi için önceden izin alınması usulünü bırakarak hava sahasını bu uçaklara açmıştır.¹ Diğer yandan yurtdışındaki Türk temsilcilikleri, geçen yılların aksine, Ermeni temsilciliklerinin verecekleri davetlere katılma konusunda serbest bırakılmıştır.²

Ancak resmi makamlar arasındaki bu olumlu havanın Ermenistan kamuoyuna yansımadağı görülmektedir. Ekim ayı başında yapılan bir kamuoyu yoklaması görüşülen kişilerin %11’inin Türkiye ile hiçbir alanda işbirliği yapılmaması gerektiğini, %33’ünün Türkiye ile uzlaşmanın olanaksız olduğunu, %76’sının Ermenistan Türkiye’nin önkoşullarına uyduğu takdirde Türkiye ile ilişki kurulabileceğine inandığını, %64’nün ise Türkiye ile ilişki kurulabileceğini

¹ “Ermenistan’a Hava Ulaşımında Sınırlamalar Kalktı”, 26 Eylül 2008, www.cnnturk.com.tr

² “Türk Büyükelçiliklerine Ermenistan Resepsiyonlarına Katılma İzni”, Zaman, 27 Eylül, 2008.

ancak Türkiye'nin Ermenistan'ın düşmanı olduğunun unutulmaması gerektiğini düşündüklerini göstermiştir.³

Yaklaşık iki ay sonra Gallup Enstitüsü tarafından yapılan bir diğer kamuoyu araştırmasında⁴ tam olarak aynı sorular sorulmamış olmakla beraber, Türkiye lehinde küçük bir değişiklik olduğu görülmüştür. Buna göre Türkiye ile hiç işbirliği yapılmamasını isteyenlerin oranı %7'dir. Türkiye ile ancak soykırımı tanıdıktan sonra işbirliği yapılması isteyenler ise %18'dir. Bu durumda Türkiye ile işbirliği yapılmasına taraftar olmayanlar %25 olarak hesaplanmaktadır. Bir koşula bağlamadan Türkiye ile işbirliğinden yana olanlar ise %26'dır. Anketi cevaplayanlardan %47'si Türkiye ile ilişkilerde ihtiyatlı olunmasından yanadır. %50'si ise Türkiye'yi ekonomik ortak olarak görmektedir. Sonuç olarak Türkiye ile siyasi alanda işbirliği yapılması hususunda Ermenistan'da bir kararsızlık olduğunu söylemek mümkündür. Ekonomik işbirliği için bir sorun görülmemektedir.

Kısaca Ermenistan halkının Türkiye'ye karşı tutumu genelde olumsuz, en azından belirsizdir. Bunda on yıl süren Koçaryan'ın başkanlık döneminde Türkiye karşıtı söylemin rolü olduğundan şüphe yoktur. Ne var ki bu durum, Türkiye ile normal ilişkiler kurmaya kararlı görünen Sarkisyan idaresini hem çekingen hem de bir tür alıngan davranmaya sevk etmiştir. Mesela Cumhurbaşkanı Gül'ün 23 Eylül 2008 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada "işgal altındaki Dağlık Karabağ" deyimini kullanması, genelde dış ilişkiler hakkında pek konuşmayan Başbakan Tigran Sarkisyan tarafından kendilerinde soğuk duş etkisi yaptığı ve bazı tehlikeler içerdiği şeklinde yorumlanmıştır.⁵

Böyle olmakla beraber Devlet Başkanı Serj Sarkisyan'ın, selefi Koçaryan'ın aksine, Türkiye ile olan sorunları çözmek hususunda azimli olduğu görülmektedir. Sarkisyan bu hususu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yapmış olduğu konuşmada, Cumhurbaşkanı Gül ile aldıkları en önemli kararın bugünün sorunlarını gelecek kuşaklara bırakmamak olduğunu ve bu hususta çabuk ve kararlı bir şekilde hareket etmek gerektiğini söyleyerek belirtmiştir.⁶

Sarkisyan'ın bu tutumu karşısında, Diaspora genelde bir bekle-gör politikası izlemektedir. Ancak Taşnak Partisinde rahatsızlık devam etmektedir. Resmi adı Ermeni Devrimci Partisi olan bu Partinin Bürosu 29 Kasım- 1 Aralık 2008 tarihlerinde Beyrut'ta toplanarak bazı diğer konular yanında Ermenistan'ın Türkiye ile olan ilişkileri hakkında da görüşlerini açıklamıştır. Buna göre Ermenistan Türkiye ile ilişkilerini normalleştirme çabalarını sürdürmelidir. Ancak şimdiye kadar Türkiye bu konuda olumlu bir adım atmamıştır; aksine Türkiye, Ermenistan ile yapılan toplantıları soykırımın tanınması sürecinin (bazı parlamentoların soykırım iddialarını tanıyan kararları kastedilmektedir) engellenmesi ve Türkiye-Ermenistan ilişkilerini Ermenistan'ın Azerbaycan ile

3 "Thirty-Three percent of Armenian Citizens Believe Reconciliation With Turkey Impossible (Armenian Center for National and International Studies tarafından yapılan kamuoyu araştırması), 1 Ekim 2008, www.arminfo.am

4 "La Population de l'Arménie Estime qu'Erevan Doit Être Prudent Dans Ses Relations Avec La Turquie", 5 Aralık 2008, www.armenews.am

5 "Cold Shower", 17 Ekim 2008, www.hayotsashkhardaily.am

6 "RA President: During Talks With Gul We Decided Not to Leave Current Problems to Future Generations", 26 Eylül 2008, www.panarmenian.net

olan ilişkisi ile koşullandırması için kullanmaktadır. Bu son ifadelerle Türkiye'nin Ermenistan ile olan müzakerelerinde Azerbaycan'ın çıkarlarını da korumak amacıyla hareket ettiği belirtilmek istenmektedir.

Diğer yandan, Ermeni soykırımının genel olarak ve özellikle Türkiye tarafından tanınması ve kınanmasının Ermenistan dış politikasının stratejik yönlerinden biri olduğu hususunda Ermenistan'ın en yüksek makamları arasında mutabakat olmasının takdir edildiği bildirilmektedir. Ermeni soykırım iddialarının uluslararası alanda tanınması için çalışılması hususu, Taşnakların ısrarı üzerine Koçaryan döneminde hükümet programlarına konmuş ve Sarkisyan döneminde de bu konuda bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak ne Koçaryan ne de, aşağıda göreceğimiz gibi Sarkisyan Türkiye'den soykırım iddialarını tanınmasını istememiş, hatta ilişkilerin normalleştirilmesi için bunun istenmediği açıkça söylenmiştir. Hal böyle iken Taşnak Partisinin aksini ileri sürmesi Sarkisyan'a karşı bir tür eleştiri niteliği taşımaktadır.

Söz konusu Partinin bu konuda üzerinde durduğu diğer bir husus Ermenistan-Türkiye ilişkilerini çözümlenmenin günümüzdeki öneminin gelecek kuşakların haklarından daha değerli olmamasıdır. İlk bakışta fazla bir anlamı olmayan bu sözlerle Ermenistan'ın Türkiye'nin sınırlarını tanımaması gerektiği ifade edilmektedir. Taşnaklara göre Ermenistan bugünkü haliyle Türkiye'den Batı Ermenistan'ı (Doğu Anadolu'yu) alabilecek durumda değildir. Ancak gelecekte bu durum değişebilir ve Ermenistan bu toprakları alabilecek kadar güçlenebilir. O nedenle bugün Türkiye'nin sınırları tanınmamalıdır. Tanındığı takdirde bu gelecek Ermeni kuşaklarının haklarının yenmesi olacaktır.

Bu zorlama düşünce tarzının takdirini okuyucularımıza bırakarak aslında Taşnak Partisinin Ermeni Hükümetinin Türkiye ile yürüttüğü müzakerelerden çok rahatsız olduğunu, bu müzakereler sonucunda kendilerinin uzun yıllardan beri savundukları Türkiye'nin soykırım iddialarını tanınması, tazminat ödemesi, Ermenistan'a toprak vermesi gibi hususların gerçekleşmesi olanağının tamamen ortadan kalkmasından endişe ettikleri, ancak bir yandan hükümette yer almaları diğer yandan Türk sınırının açılmasına taraftar olmaları nedenleriyle itirazlarında fazla ileri gidemedikleri anlaşılmaktadır.

Azerbaycan'ın Türkiye-Ermenistan görüşmelerine ilişkin tutumuna gelince, Türkiye'nin Ermenilerle yaptığı ikili toplantılardan sonra Azerbaycan'ın da dahil olacağı üçlü toplantılar düzenlenmesini istemiş olduğu, hatta üç ülke devlet başkanlarının da toplanmasını arzu ettiği anlaşılmaktadır. Tek üçlü toplantı, 27 Eylül 2008 tarihinde, New York'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu sırasında yapılmıştır. Ermenistan Dışişleri Bakanı Nalbantyan bu toplantıda sadece Türkiye'nin Kafkasya Güvenlik ve İşbirliği Platformu girişiminin görüşüldüğünü söylemiştir. Ermeni tarafının üçlü bir toplantıda Karabağ sorununu görüşmeyi arzu etmediği anlaşılmaktadır. Nalbantyan bu hususta Türkiye'nin bu konuda arabulucu olamayacağını, Türkiye'nin Ermenistan'la olan sınırını açarak Karabağ sürecine yardımcı olabileceğini ve Bakü'nün görüşme masasında daha yapıcı olmasını sağlayabileceğini söylemiştir.⁷ Devlet Başkanı Sarkisyan ise "Aliyev'le Türkiye'de görüşmeniz için bir davet alsanız nasıl cevap verirsiniz" şeklindeki bir

7 "Nalbantyan. Türkiye Arabulucu Olamaz", 31 Ekim 2008, www.ntvmsnbc.com.tr

soruya böyle bir daveti “oldukça tuhaf bulacağını belirterek cevaplamış ancak Aliyev’le her fırsatta görüşmekten memnun olacağını da eklemiştir.⁸

Türkiye-Ermenistan yakınlaşması hakkında Azerbaycan’da resmi makamların olumsuz bir tepkisi gözlemlenmemiştir. Esasen Türkiye Ermenistan’la olan görüşmeler hakkında en üst düzeyde Azerbaycan’ı bilgilendirmiştir. Bu amaçla Cumhurbaşkanı Gül, Erivan’ı ziyaretinden dört gün sonra Bakû’yü de ziyaret etmişti. İlham Aliyev’in ikinci kez Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Kasım ayında Türkiye’ye yaptığı ziyaret sırasında da Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin ele alındığından şüphe bulunmamaktadır. Ayrıca Dışişleri Bakanı Ali Babacan Aralık 2008 ve Şubat 2009’da olmak üzere iki kez Azerbaycan’ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerde başlıca gündem maddesinin Ermenistan’la yürütülen görüşmeler olması normaldir. Buna karşın bazı Azeri gazetelerinde Türkiye- Ermenistan ilişkileri hakkında olumsuz denebilecek tepkiler görülmüştür. Zerkalo Türk-Ermeni sınırının açılmasının Karabağ sorununu olumsuz etkileyeceğini zira kısa vadede Ermenistan’ın izole edilmiş durumunun sona ereceğini, uzun vadede ise Karabağ sorununun aleyhine Türkiye’nin Güney Kafkaslardaki rolünü artıracığını; Day.az ise Cumhurbaşkanı Gül’ün, Ağustos ayında Rusya-Gürcistan çarpışmalarından sonra adeta dünya ile teması kesilmiş olan Ermenistan’a bu durumdan çıkma olanağı sağladığını yazmıştır.⁹ Bazı gazeteler ise bu konuda her türlü ölçüyü kaçırmışlardır. Yeni Müsavat “Erdoğan Hükümeti Karabağ’ı Satmaya Hazırlanıyor” başlıklı haberinde ABD ve AB’nin baskısı üzerine Ankara’nın Karabağ sorununun Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi koşulları arasından çıkardığını iddia etmiştir. Bazı siyaset adamları da benzer görüşler ileri sürmüşlerdir. Demokrat Parti Başkanı Serdar Calaloğlu “Türkiye Ermenistan ile, Azerbaycan’a rağmen, ilişkilerini normalleştirmeyi tercih ederse Bakû ile Ankara arasındaki samimiyet uzun dönemde yok olur” demiştir.¹⁰

İki ülke Dışişleri Bakanlarının milli maçtan hemen sonra yaptıkları uzun görüşme hariç tutulursa, izleyen dört ay içinde altı kez, bir uluslararası toplantıya katılmalarından yararlanarak, bir araya gelip görüştükleri görülmüştür. Bu normalin çok üzerindedir ve Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin düzelmesi ümitlerini arttırmaktadır.

Diğer yandan Başbakan Erdoğan da Dünya Ekonomik Forumu yıllık toplantılarına katılmak üzere gittiği İsviçre’nin Davos şehrinde aynı amaçla orada bulunan Serj Sarkisyan’la 29 Ocak 2009 tarihinde görüşmüştür. Bu görüşmenin de olumlu geçtiği ve iki ülke dışişleri bakanlarının temaslarına devam etmesi kararının verildiği anlaşılmaktadır.

Dışişleri Bakanı Ali Babacan Ermeni meslektaşları ile yaptığı görüşmeler hakkında gayet olumlu beyanlarda bulunmuştur. Bu çerçevede iki ülke arasında I. Dünya Savaşından beri devam eden sorunun çözümüne hiç bu kadar yaklaşılmadığını, son noktayı koyma aşamasına gelinmediyse de bayağı ilerleme kaydedildiğini

8 “Barosso, Türk-Ermeni Diyalogu Gerçek Olsun”, 7 Kasım 2008, www.ntv.com.tr

9 “Le Rapprochement Entre Ankara et Erevan Ne Fait Pas Que Des Heureux”, 3 Kasım 2008, www.armenews.com

10 “Azeri Basını Türk-Ermeni İlişkilerinden Tedirgin”, Önce Vatan, 3 Aralık 2008.

ifade etmiştir.¹¹ Nalbantyan da Babacan'ın görüşünü paylaştığını, gerçekten de sorunu çözmeye çok yakın olduklarını söylemiştir.¹² Başkan Sarkisyan da aynı görüştedir; ancak iki ülke ilişkilerinde önemli gelişmeler olmasını bu yılın ikinci yarısında beklemektedir.¹³

İki ülke arasındaki sorunların çözüm sürecine girdiği anlaşılacakla beraber bu çözümün nasıl olacağı ve neleri kapsayacağı hakkında açık bir bilgi yoktur. Ancak tarafların bazı ifadelerinden hareketle bu hususta tahminlerde bulunmak mümkündür.

Türkiye ile Ermenistan arasında başlıca iki sorun vardır: Ermenistan'ın Türkiye'nin sınırlarını (toprak bütünlüğünü) tanımaması ve Türkiye'ye karşı soykırım iddialarında bulunması. Bunun yanında Türkiye'nin Karabağ sorununda Azerbaycan'ı çekincesiz desteklemesi ve bu sorun nedeniyle Ermenistan ile olan sınırını 1993 yılında kapatmış olması da ayrı bir sorun oluşturmaktadır.

Türkiye-Ermenistan sınırı 1921 yılında sırasıyla Mart ve Ekim aylarında imzalanan Moskova ve Kars Antlaşmalarıyla saptanmış bulunmaktadır. Moskova Antlaşmasının Sovyetler Birliğiyle yapılmış olmasına karşın Kars Antlaşması Ermenistan (aynı zamanda Gürcistan ve Azerbaycan) ile imzalanmıştır. Ermenistan bağımsızlığını ilan ederken Sovyetler döneminde yapılan antlaşmaları tanıyacağına dair genel bir beyanda bulunmuştur. Ancak Türkiye, Ermenilerin yakın geçmişteki toprak taleplerini göz önünde bulundurarak, 1992 yılından bu yana Ermenistan'dan Kars Antlaşmasının geçerliliğini teyit etmesini istemiş, Ermeniler bu talebe olumlu veya olumsuz bir cevap vermeyerek konuyu sürüncemede bırakmışlardır. Bunun nedeni Ermenistan'daki aşırı milliyetçi akımlar ve "Büyük Ermenistan" hayalidir. Yukarıda değindiğimiz gibi, Ermenistan'ın Türkiye'den toprak alması mümkün olmamakla beraber, mevcut sınırları tanımak yerine bu konu ileriye bırakılarak geçici bir çözüme kavuşturulmak istenmiştir. Ne var ki Türkiye bu konuda ısrarcı olmuş ve sınırlar tanınmadığı sürece Ermenistan ile normal ilişkiler kurmaya yanaşmamıştır. Bu durum yeni devlet başkanı Serj Sarkisyan'ı daha esnek davranmaya götürmüştür. Sarkisyan, bir Türk gazetecisinin sorusunu "Siz hangi Ermeni yetkilinin 'Türkiye'den toprak istiyoruz' dediğini duyduunuz". Kesinlikle böyle bir açıklama olmadı." şeklinde yanıtlamıştır.¹⁴ Buna ek olarak son zamanlarda iki ülke dışişleri bakanlarının ilişkilerin normalleşmesi hakkındaki iyimser beyanları ve sınırların tanınmasına hemen hiç değinmemeleri bu konunun aşılmış olduğunu düşündürmektedir.

Soykırım iddialarına gelince bu konu daha karmaşıktır. Her şeyden önce hiçbir Ermenistan hükümetinin Türkiye'den bu iddiaları kabul etmesini istemediğini belirtmemizde yarar vardır. Sorun, Ermenistan Hükümetlerinin soykırım iddialarının başka ülkeler tarafından tanınması için çaba göstermesinden ve Diasporanın bu yöndeki çabalarını desteklemesinden ileri gelmektedir; zira bu çabalar, sonunda Türkiye aleyhinde bir propaganda kampanyasına dönüşmektedir. Türkiye'nin bu konudaki tutumu 1915 olaylarının niteliğinin bir tarihçiler ortak komisyonu tarafından araştırılması yönündedir. Ermenistan bu teklifi uzun zaman ne kabul ne

11 "Ermenistan ile Çözüme Hiç Bu Kadar Yakın Olmadık", Hürriyet, 22 Aralık 2008.

12 Ermeni Günlük Gazetesi Asbarez, 21 Ocak 2009, www.asbarez.com

13 "Progress Made in Talks With Armenia Says FM", Hürriyet, 9 Şubat 2009.

14 "Erivan: Toprak Talebimiz Yok", Milliyet, 21 Eylül 2008.

de ret etmiştir. Ancak Sarkisyan, seçilmesiyle beraber, bu teklifin kabul edilebileceğine dair ifadeler kullanmaya başlamıştır. Son olarak iki ülke arasında komisyonlar kurulmasına karşı olmadığını ancak önce ortak sınırın açılması ve diplomatik ilişki kurulması gerektiğini, ondan sonra her türlü komisyon alt komisyon kurulabileceğini söylemiştir.¹⁵ Kısaca, tarihçiler komisyonu kurulmasını sınırın açılmasından ve diplomatik ilişki kurulmasından sonraya bırakmıştır. Diğer yandan sadece tarihçiler için değil iki ülke arasında askıda bulunan diğer sorunlar için de komisyonlar kurulmasını istediği anlaşılmaktadır. Bu konuda önemli bir ifadesi de komisyonların vereceği kararın belirleyici olmayacağı bu kararların hükümete tavsiye niteliğinde olacağına dair sözleridir.

Bu haliyle Ermeni tarafının tarihçiler komisyonu için mutabakatını vermiş olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak, soykırım iddialarının başka ülkeler tarafından tanınması için çaba göstermekten vazgeçtiklerini gösteren bir bulgu yoktur. Aksine Nalbantyan, Ermenistan'ın Ermeni soykırımı'nın uluslararası toplum tarafından tanınması politikasından vazgeçmeyeceğini, Ermenistan'ın hiçbir zaman soykırım gerçeğini sorgulamayacağını birçok kez söylemiştir.¹⁶

Karabağ sorununa gelince bunun Türkiye-Ermenistan ilişkilerine yansımaları ve Türkiye'nin 1993 yılında Ermenistan ile olan sınırını kapatması, Karabağ'ın dışında bir Azeri kenti olan Kelbecer'in Ermeni güçleri tarafından işgal edilmesi üzerine olmuştur. Batı dünyası ile Rusya ve diğer eski SSCB ülkelerine, istikrarsızlık içinde bulunan Gürcistan üzerinden ulaşan Ermenistan için Türk sınır kapısının açılması birinci derecede önem taşımaktadır. Ancak Ermeni yetkililer Türk sınır kapısının açılmasının koşula bağlanmasını istememektedirler. Sınırı Karabağ sorunu nedeniyle kapatmış olan Türkiye için ise bu sorun çözümlenmeden, hiç olmazsa çözüm yoluna girmeden, sınırı açmak, özellikle Azerbaycan'la olan ilişkileri bakımından güçlük arz etmektedir. Ortalama bir yol, iki ülkenin diplomatik ilişki kurması ancak sınırın açılmasının sonraya bırakılması olabilir. İdealse Türkiye ve Azerbaycan'ın Ermenistan ile olan sorunlarının aynı zamanda çözüme kavuşmasıdır.

2- Ermenilerden Özür Dileme Kampanyası

Aralık 2008 ayı başlarında Prof. Ahmet İnsel, Prof. Baskın Oran, Cengiz Aktar ve Ali Bayramoğlu tarafından, maruz kaldıkları "Büyük Felaket" için, Ermenilerden özür dilenmesi kampanyası başlatıldı.¹⁷ Adı geçenler bu konuda basına verdikleri bilgilerde, özetle, Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında Ermenilerin başına gelenler hakkında kimse özür dilemediği için bu yola başvurduklarını, sadece vicdani bir rahatsızlığı dile getirmek istediklerini, bu kampanyanın politik gelişmelerden bağımsız, bireysel bir girişim olarak düşünüldüğünü, hukuki bir kavram olan soykırım sözcüğünü bilerek kullanmadıklarını, politik gelişmelerle kampanyanın ilgisi bulunmadığını ve hiçbir stratejinin parçası olmadıklarını söylediler; ayrıca bu konuda hazırlanmış olan bir metni internette en az bir yıl süreyle imzaya açacaklarını bildirdiler.¹⁸

15 "Erivan: Toprak Talebimiz..."

16 "Nalbantyan Sert Çıktı: Fedakârlık yapmayız", 21 Ocak 2009, www.haberler.com

17 NTV Haber Sitesi, 4 Aralık 2008, www.ntvmsnbc.com.tr

18 NTV Haber Sitesi...

İnternete, www.ozurdiliyoruz.com adresinde imzaya açılan metin şudur:

“1915’te Osmanlı Ermenilerinin maruz kaldığı Büyük Felâket’e duyarsız kalınmasını, bunun inkâr edilmesini vicdanım kabul etmiyor. Bu adaletsizliği reddediyor, kendi payıma Ermeni kardeşlerimin duygu ve acılarını paylaşıyor, onlardan özür diliyorum.”

“Büyük Felaket” sözcükleri Ermenicede, Ermeni soykırımı anlamına kullanılan Metz Yegern sözcüklerinin Türkçe çevirisidir. Büyük bir olasılıkla, soykırım sözcüğünün Türkiye’de uyandırdığı olumsuz tepkileri dikkate alarak, aynı anlama gelen bu deyim kullanılmıştır. Bu nedenle de söz konusu metni hazırlayanlar ve sonradan imzalayanlar dolaylı olarak Ermenilerin soykırımı uğradığını kabul etmiş olmaktadır.

Özür dilenmesinin nedeni ise “Büyük Felâkete” duyarsız kalınması ve reddedilmesidir. Diğer bir deyimle “Özürcülere” göre Türk kamuoyu ve resmi makamları Ermeni “soykırımına” karşı duyarsızdır; ayrıca bu olayı inkâr da etmektedir. Bildiriyi hazırlayanlar ve kabul edenler ise kendilerini Türk kamuoyundan soyutlayarak Ermeni kardeşlerinin duygu ve acılarını paylaşmakta ve ayrıca onlardan özür dilemektedirler.

Konunun esasına gelince özür dilenmesi için kişilere veya topluklara zarar veren, en azından inciten bir hareket yapılmış olunması gerekmektedir. 1915 olaylarından bu yana bir asra yakın zaman geçtiği için bugün yaşayan kişilerin söz konusu olaylardan sorumlu olması mümkün değildir. Dedeleri için özür diledikleri düşünülebilir. Ancak bunun için de dedelerinin o zaman tehcirle ilgili bir sorumluluk taşıması gerekmektedir ki bu çok nadir bir olaydır. İçlerinde sorumlu olanlar bulunması halinde dahi bir suçun (eğer tehcirde görev almış olmak suçsa) veya her türlü sorumluluğun kalıtsal olmadığını, kimsenin dedesi suçlu diye suçlu olmayacağını o nedenle de özür dilemesi gerekmeceğini, özür dilediği takdirde ise bunun hiçbir hukuki sonucu olmayacağını belirtmemiz gerekmektedir.

Buna göre “özür diliyoruz” kampanyasının duygusal nedenlerden kaynaklandığı sonucuna varılmakta ise de yakından bakıldığında başka amaçlara hizmet ettiği de görülmektedir.

Her ne kadar metinde şahsi bir özrün söz konusu olduğu belirtiliyorsa da bir metni internette imzaya açmak ve mümkün olduğu kadar fazla sayıda kişi tarafından desteklenmesini sağlamaya çalışmak olayı kişisel çerçeveden çıkararak bir siyasi eylem haline dönüştürmektedir.

En az bir yıl sürecek bu kampanya sonucunda çok sayıda kişinin özür metnini benimsemesi halinde bunun bazı siyasi sonuçları olabilir.

Bunların başında, Ermenilerin soykırımı uğramadıkları görüşünü bundan böyle savunmanın ve bu çerçevede, başta ABD olmak üzere, bazı ülke parlamentolarında alınmak istenen kararları önlemenin çok güç olacağı gelmektedir.

İkinci olarak, çok sayıda Türk soykırım savını benimsediği takdirde (ancak öyle

olmamıştır) halen Ermenistan'la yürütülen müzakerelerin önemli maddelerinden biri olan tarihçiler ortak komisyonuna ihtiyaç kalmayacaktır.

Üçüncü olarak ise Ermenilerden özür dilenmesine taraftar olanların sayısı fazla olduğu takdirde bu, bir süre sonra, Ermeni "soykırımının" kabul edilmesini gündeme getirecek ve özür dileyenlerin soykırım iddiasını kabulü daha kolay olacaktır. Bunu ise bir süre sonra Ermenilere tazminat verilmesi talebi izleyecek, bu da başarılabilirse Doğu Anadolu'dan bir miktar toprağın Ermenistan'a verilmesi aşamasına gelinecektir. Kısaca Özür Dileme Kampanyası hiç de masum bir girişim olmayıp ciddi sakıncaları beraberinde getiren bir sürecin ilk adımı olma niteliğini taşımaktadır.

Kanımızca bu metnin en olumsuz yönü sadece Ermenilerin duygu ve acılarını paylaşması ve yakın tarihte Türk toplumunun başına gelen büyük felaketlerle ilgilenmemesi ve 19. asırdan başlamak üzere Osmanlı İmparatorluğunun kaybettiği topraklardan kovulan, birçoğu öldürülen ve ser sefil halde Trakya ve Anadolu'ya sığınan insanlardan hiç bahsetmemesidir. Oysa 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı ile Balkan Savaşlarında, Birinci Dünya Savaşı içinde ve sonrasında, Kurtuluş Savaşında Türk ve diğer Müslümanların uğradığı mezalim gayet iyi belgelenmiş olup herkes tarafından bilinmektedir. Diğer yandan Ermenilerin yirmi yıl kadar önce Türk diplomatlarını, sadece Türkiye'yi temsil ettikleri için, öldürmelerini de bu çerçevede mütalaa etmek gereklidir. Bu felaketlere hiç değinilmemesi Ermenilerin acılarının Türklerin acılarına tercih edilmesi anlamına gelmekte ve bu ise temelde Türkiye ve Türklere karşı adaletsiz bir davranış olmaktadır.

Özür Dileme Kampanyası için internette açılan www.ozurdiliyoruz.com sitesinin yaklaşık olarak 15 Aralık 2008'de faaliyete geçtiği anlaşılmaktadır. Siteye girenler ad ve soyadları ile meslek ve buldukları şehri ve e- posta adreslerini yazarak "özür diliyorum" düğmesini tıklamaktadırlar. Bu kişilerin adedi sayılmaktadır. Toplam rakam soykırım iddialarına veya en azından Ermenilere kasten eziyet yapıldığına inananların sayısı hakkında bir fikir vermektedir.

Bu site aracılığıyla özür dileyenlerin sayısı bir hafta sonra, 21 Aralık'ta, 17.700'e, 31 Aralık'ta ise 26.000'e ulaşmıştır. Yeni yıl ile birlikte özür dileyenlerin sayısında düşüş görülmüş, site 31 Ocak 2009 tarihinde 28.400 rakamına ulaşmıştır. Mart ayı sonunda bu rakam 29.550'dir.

Özür Dileme Kampanyası'ndan yaklaşık iki gün kadar sonra, muhtemelen 17 Aralık'ta, internette www.ozurbekliyorum.com sitesi açılmıştır. Bu siteye göre özür dilemesi gerekenler, Türklere ve diğer Müslümanlara yaptıkları çeşitli katliam nedeniyle, Ermenilerdir.¹⁹ Söz konusu siteye girerek özür beklediklerini ifade edenlerin sayısı, bir hafta kadar sonra, 23 Aralık'ta, 94.000'i aşmıştır. İkinci hafta sonunda, 31 Aralık'ta, 112.300 olmuştur. Sonra bu siteye girişlerde de azalma olmuştur. 31 Ocak 2009 tarihinde özür bekleyenlerin sayısı 116.115 idi.

19 Bu siteye şu metin konmuştur: Geçmişte ve günümüzde, bir çok zalim tarafından zulme maruz kalan Türkler ve Osmanlılar adına, bunları yapanların ve bu zulümlere göz yumanların özür dilemesi gerektiğini düşünüyorum. Bu vahşetlere göz yumamayacağımı belirtiyor, tüm Türk Dünyası adına, bir Türk olarak özür bekliyorum!
Mustafa Kemal Atatürk; "Binlerce çaresiz ve suçsuz ana ve çocukları işkenceyle öldürmüşlerdi. Tarihte benzeri görülmemiş olan bu vahşeti yapan Ermenilerdi", Nutuk, s.260-261.

Mart sonunda ise 116.900'dür.

Buna göre özür bekleyenlerin sayısı özür dileyenlere göre dört misli kadardır.

Ancak "Özür Diliyoruz" kampanyasına "Özür bekliyoruz" dan başka siteler ve "Facebook" grupları da karşı çıkmıştır. 30 Aralık 2008 itibariyle bu site ve gruplara girerek kampanya aleyhinde tutum alanların sayısı 665.000'i geçmiştir.²⁰ Bu rakam, yıl sonunda özür dileyenlerin 25 mislidir. Sonuç olarak "Özür Diliyoruz" kampanyasına karşı Türkiye'de, karşı olmanın ötesinde, kızgınlık duyulduğu da anlaşılmaktadır.

Özür Dileme Kampanya'sına kimler katılmıştır? Ermeni asıllı bir Fransız gazetesi, www.ozurdiliyoruz.com sitesine 15 Ocak 2009 tarihinde kayıtlı bulunan 27.516 kişinin meslek ve buldukları ili dikkate alarak yaptığı bir araştırmada kampanya'ya en fazla İstanbul'dan katılma olduğu (% 36), bu ilin Ankara (%7), İzmir (%6) ve Diyarbakır (%5) tarafından izlendiğini, katılanların % 22'sinin öğrenci % 6'sının öğretim görevlisi olduğunu, ayrıca Türkiye dışından başta Almanya olmak üzere %13 katılım bulunduğunu bildirmiştir.²¹ İstanbul'dan katılanların fazlalığı, Türkiye'nin en büyük ili olmasının yanında Türkiye Ermenilerinin büyük çoğunluğunun bu şehirde oturmasıyla açıklanabilir. Ancak sayıları 60.000 kadar olan Türkiye Ermenilerinin çoğunluğunun bu kampanyaya katılmamış olduğu açıktır. İkinci gözlem Diyarbakır'ın, Türkiye'deki nüfus oranına uygun olmayan bir şekilde 4. sırada yer almasıdır. Bu da, aşağıda değineceğimiz gibi, DTP'nin bu kampanya karşısındaki tutumuyla ilgilidir.

"Özür Diliyoruz" kampanyasına karşı çıkan ilk kuruluş Ankara'daki Emekli Büyükelçiler Grubu'dur. Grup bu konuda yayınladığı ve tam metnini Dergimizin "Güncel Belgeler" bölümünde yayınladığımız bir bildiriye kampanyayı haksız, yanlış ve ulusal çıkarlar açısından sakıncalı olarak nitelendirmiş, ayrıca tarihimize saygısızlık ve terör sonucunda yaşamlarını kaybeden insanlara ihanet olduğunu belirtmiştir. Türk insanının Ermeni isyanları ve terör eylemlerinde uğradığı kayıp ve acıların Ermenilerinkinden daha az olmadığı ifade edilen bildiriye 70 ve 80'li yıllarda Türk diplomatlarını hedef alan Ermeni terörü üzerinde özellikle durulmuş ve bu çerçevede Ermenilerin Türk ulusundan özür dilemesinin sağlanması gerektiği bildirilmiştir. Bugün terörün işlevini bitirdiği ve ikinci bir aşamada özür dilenmesi ve ondan sonra da toprak ve tazminat taleplerinde bulunulmasının tasarlandığına değinilen bildiriye böyle sinsi ve kasıtlı bir plana alet olunmaması dileği ve mutlaka gerekiyor ise iki tarafın tarih boyunca çektikleri acıların karşılıklı olarak paylaşılabilirliği ifade olunmuştur.

20	www.ozurdiliyoruz.com	26.086	
	www.ozurbekliyorum.com	112.419	
	www.ozurdilemiyorum.net	60.950	
	www.ozurdileme.com	29.261	
	www.ozurdilemiyoruz.biz	74.370	
	http://anket.milletmeclisi.com/blog/ermenilere-ozur-kampanyasi/		3.578
	Facebook - Ermenilerden "Özür" Falan Dilemiyorum!		282.208
	Facebook - Ermenilerden Özür Dilemiyoruz!		36.582
	Facebook - Özür Dileyenlere Karşı Tarihin İşığında Türkçe Duruş....		1.365
	Facebook - Ben Özür Dilemiyorum...		36.752
	Facebook - Sözde ermeni soykırımı için özür dileyen Sözde Aydınları Protesto Ediyoruz!		5.566
	Facebook - Ermeniler'den Özür Dilemiyorum, Özür Bekliyorum!		22.005
21	"Je demande Pardon": Analyse géo sociologique des signataires de la pétion des intellectuels turcs", 19 Ocak 2008, www.armenews.com		

Emekli büyükelçilerin bu girişimi bazı yabancı basında da yer almış²² ve böylelikle artık unutulmuş veya unutturulmuş istenen Türk diplomatlarına yönelik Ermeni terörü hatırlanmıştır.

Siyaset adamları arasında bu kampanyaya ilk tepki gösteren MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'dir. Bahçeli yaptığı yazılı bir açıklamada "Ermenilerden özür dilenmesi için başlatılan kampanyanın yüzleşme ve çürümenin ulaştığı vahim durumu göstermesi bakımından ibret verici olduğunu, ortada utanılacak bir suç ve adına özür dilenecek bir suçlu olmadığını, hiç kimsenin ecdadımızı aşağılama, suçlu gibi tanımlama ve özür talep etmeye hakkı olmadığını, diğer yandan Ermenilerce mezalime maruz bırakılan milletimizin, suikasta kurban giden Osmanlı devlet adamlarının, katledilen Cumhuriyet diplomatlarının ve Karabağ katliamlarının özrünü beklemenin en doğal ve tarihi bir hak olduğunu söylemiştir.²³ Ayrıca MHP Grup Başkanvekilleri aynı mealde bir bildiri yayımlayarak özür kampanyasını kınamışlardır.²⁴

TBMM Dışişleri Komisyonu'nun CHP'li üyeleri bir bildiri yayımlayarak²⁵ özür dileyen bildiriye esefle karşıldıklarını, Türkiye'nin o yıllarda özür dilemeyi gerektiren bir suç işlediğinin hukuki ve tarihi temeli olmadığını, özür dilemesi gereken tarafın Osmanlı topraklarını işgal eden bir ülkeye destek verip Türk ordusuna saldıran ve yüz binlerce sivil Türk vatandaşını katleden Ermeni tarafı olduğunu, Ermenilerin ayrıca binlerce Azeriyi katlederek, Azerbaycan topraklarının bir kısmını işgal edip bir milyon Azeriyi göçmen durumuna düşürdükleri için de özür dilemek zorunda olduklarını, Türk diplomatlarını öldüren ASALA mensuplarını yargılayıp cezalandırmadıkları için de özür dilemeleri gerektiğini, bu gerçekler ortadayken Türklerin Ermenilerden özür dilemesi girişiminin tarihe ve atalarımıza saygısız ve Türk milletinin onurunu zedeleyen bir davranış olduğunu ifade etmişlerdir.

Başbakan Erdoğan ise, kesin ifadelerle ve kampanyayı düzenleyenleri kastederek "Herhalde onlar böyle bir soykırım işlemiş olacaklar ki özür diliyorlar. Türkiye Cumhuriyetinin böyle bir sorunu yok. Eğer ortada bir suç varsa suç işleyen özür dileyebilir. Ama ne benim, ne ülkem ne milletimin böyle bir sorunu yok. Ülkelerarası münasebetlerde, bu konuda Türkiye tavrını çok açık ve net bir şekilde ortaya koymuştur.... Ben şahsen başlattıkları o kampanyayı kabul etmiyorum., desteklemiyorum ve onun içinde yer almam... Nasıl bir yaklaşımdır anlamak mümkün değil... ve atılan adımları da terse çevirmekten başka işe yaramaz"²⁶ sözleriyle tutumunu belirtmiştir.

Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek TBMM'de hükümet adına yaptığı bütçe konuşmasında bu kampanyaya da temas ederek "Maalesef şeytanı içeride ve

22 "Nicolas Cheviron, Une Pétion demandant pardon aux Arméniens crée la polémique en Turquie", AFP, 19 Aralık 2008, "Nukte V. Ortaq. Turquie, Arméniens la fin d'un tabou ", L'Express, 22 Ocak 2008, "Guillaume Perrier. Des milliers de Turcs demandent "pardon" aux Arméniens", Le Monde, 20 Aralık 2008, . "Les Excuses aux Arméniens pour 1915 divisent la Turquie", RF1, 28 Aralık 2008.

23 "Bahçeli'den Çok Sert Açıklamalar ", 7 Aralık 2008, www.sonsayfa.com.tr

24 "MHP'den 'Özür Diliyorum'a Karşı Kampanya ", 18 Aralık 2008, www.ntvmsnbc.com.tr

25 Cumhuriyet Halk Partisi Resmi Web Sitesi, 17 Aralık 2008, www.chp.org.tr/index.php?module=news&page=readmore&news_id=5

26 "Soykırımı İşlemişler ki Özür Diliyorlar", Milliyet, 18 Aralık 2008.

dışarıda bol bir ülkenin vatandaşıyız”²⁷ sözleriyle kampanyaya karşıtlığını dile getirmiştir.

Cumhurbaşkanı Gül’ün bir soru üzerine “Türkiye görüşlerin açık ifade edildiği bir ülke. Türkiye devleti olarak tavrımız belli. Sorunların olduğu komşularımızla sorunları konuşarak çözmek kararlılığımızda, bu mümkün. Problemlerin devam etmesinin kimseye faydası yok” sözleri²⁸ Ermeni basınında Cumhurbaşkanının özür kampanyasını desteklediği ve Başbakan ile aynı görüşte olmadığı gibi zorlama bazı görüşlerin yer almasına neden olmuştur.²⁹

CHP’den milletvekili Canan Arıtman Cumhurbaşkanının özür kampanyasını desteklediğini iddia ederek bunun kendisine göre nedenini “Anne tarafından etnik kökenini araştırırsanız, görürsünüz” sözleriyle açıklamıştır.³⁰ Arıtman bu ifadesi nedeniyle, kendi partisinin mensupları dâhil, hemen her kesimden ırkçılıkla suçlanacak kadar şiddetli eleştiriler almıştır.³¹ Tanınmış bir köşe yazarı³² Arıtman’ın CHP’den ihraç edilmesi gerektiğini ileri sürmüş, CHP Başkanı Deniz Baykal Arıtman’ın açıklamasını “yakışsız, ayıp, üzüntü verici ve kabul edilmez” bulurken³³ partisi Arıtman’a uyarı cezası vermiştir.³⁴ Cumhurbaşkanlığı ise bir basın açıklaması yaparak³⁵ Cumhurbaşkanının, en çetin ortamlar dâhil, 1915 olayları ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkındaki görüşlerini defalarca ifade ettiği ve savunduğu bu arada Ortak Tarih Komisyonu kurulması önerisinin de kendisinin Dışişleri bakanı olduğu dönemde yapıldığı, bu konunun en geniş ve özgür bir biçimde tartışılmasının Türkiye’de özgür bir demokratik tartışma ortamının mevcudiyetini ve Türk halkının tarihiyle barışıklığını ve kendine duyduğu özgüvenin bir göstergesi olduğu ve Cumhurbaşkanının konunun küçük siyasi hesaplarla çarpıtılmakta olmasından üzüntü duyduğu bildirilmiştir. Diğer yandan Cumhurbaşkanı da bir açıklama daha yaparak “bazılarının sinsi bir şekilde yaymaya çalıştığı bir yalanı düzeltmek ve hakikat adına tarihe not bırakmak için ailemle ilgili aziz milletimi bilgilendirmek mecburiyetini hissettim. Şöyle ki, Kayseri’nin yerlisi olan annem tarafından Satoğlu, babam tarafından Gül (Gülükimamı) sülalelerinden gelen ailemizin yüzyıllara uzanan kayıtlı geçmiş Müslüman ve Türk’tür. Buna ailemizin geçmişten günümüze titizlikle işlenen soy ağacımız, mevcut resmi nüfus kütükleri ve gelmiş geçmiş Kayserili hemşerilerim şahittir”. Cumhurbaşkanı bu mesajında ayrıca bütün vatandaşların etnik kökenine, farklı inançlarına saygı duyduğunu, bu farklılıkların imparatorluk geçmişi olan ülkenin bir gerçeği ve zenginliği olduğunu, tüm vatandaşların hiçbir ayırımı tabi tutulmadan eşit olduğunu, herkesin aynı hak ve hukuka sahip olmasının Anayasayla teminat altında bulunduğunu da belirtmiştir.³⁶ Cumhurbaşkanı ayrıca Canan Arıtman aleyhine, “Annesinin etnik kökeniyle ilgili gerçek dışı beyanlarda bulunarak, kamusal konumundan kaynaklanan, büyük

27 “Şeytanı Bol Bir Ülkeyiz”, 19 Aralık 2008, www.hurriyet.com.tr

28 “Görüşler açıkca ifade ediliyor”, 17 Aralık 2008, www.hurriyet.com.tr

29 “Turkey’s President Defends Armenia Apology Campaign” 18 Aralık 2008, www.rferl.org; “Le Président Gul prend ses distances avec son Premier Ministre” 19 Aralık 2008, www.armenews.com.; Aynı ajans Reuters’e atfen, “Gul se démarque d’Erdoğan sur les excuses à l’Arménie”, 20 Aralık 2008, www.armenews.com

30 “CHP’li Arıtman’dan tarihe geçecek ayıp”, 18 Aralık 2008, www.stargazete.com.tr

31 19 Aralık 2008 tarihli Radikal, Taraf ve Star gazeteleri.

32 Sedat Ergin, “Arıtman CHP’den İhraç Edilmeli”, Milliyet, 20 Aralık 2008.

33 “Ayıp ve Üzen Açıklama”, Hürriyet, 19 Aralık 2008.

34 “Kafatasçı Vekil Bildiğini Okuyor”, Radikal, 19 Aralık 2008.

35 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Web Sitesi, 18 Aralık 2008, www.tccb.gov.tr/sayfa/konusmaq_aciklama_mesajlar/?id=4726

36 “Cumhurbaşkanı: Soyum Müslüman ve Türk’tür”, Hürriyet, 22 Aralık 2008.

sorumluluk ve titizlikle yerine getirdiği devlet adamlığı kimliğinin kamuoyunda karalanması” gerekçesiyle 1 TL’lik tazminat davası açmıştır.³⁷ Cumhurbaşkanı, daha sonra, katıldığı bir televizyon programında soru üzerine özür kampanyasının Türkiye- Ermenistan ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini de ifade etmiştir.³⁸ Cumhurbaşkanı Gül açtığı davayı kazanmış ve Canan Aritman 1TL manevi tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir.³⁹

TBMM’de Bütçe görüşmeleri sırasında yapılan tartışmalar bazı DTP’li milletvekillerinin Meclis’teki genel kanının aksine düşüncelere sahip olduğunu ortaya koymuştur. DTP Siirt Milletvekili Osman Özçelik binlerce yıl Ermenilerle Kürtlerin bir arada yaşadığını ve aralarında herhangi bir çatışma olmadığını iddia ettikten sonra masum Ermenilerin öldürüldüğünü ileri sürmüştür. TBMM Başkan Vekili Nevzat Pakdil’in müdahale ederek içinde bulunduğu topluma, dedesine ve millete iftira ettiğini hatırlatmasına rağmen Özçelik, kendisi suç işlemediği halde Ermenilerden özür dilediğini söylemiştir. Başkan Pakdil ise Özçelik’in konuşmasından üzüntü duyduğunu, millete iftira ederek başkalarından alkış beklendiğini ifade ederek oturuma ara vermiştir. Bu arada DTP’li Hasip Kaplan, İbrahim Birinci ve Sırrı Sakık’ta benzer ifadelerde bulunmuşlardır.⁴⁰

Diğer yandan DTP Başkanı Ahmet Türk’ün de aynı düşüncede olduğu yaklaşık aynı günlerde Midyat’ı ziyaret ettiğinde görülmüştür. Türk, bu şehirdeki Süryani Kültür Derneğini ziyareti sırasında yaptığı bir konuşmada 1915 olaylarını kast ederek “Yüreğimizde olayların acısını hissettiğimizden dolayı özür dileme ihtiyacını hissediyoruz. Türkiye’de özür dilemek moda olmuş. Ama bizimki çok farklıdır. Süryani kardeşlerimizin yanında olduğumuzu, kendilerine destek verdiğimizizi, farklı bir bakış açımızın olmadığını, yürekte bütünleşmeyi esas alan bir mantığa sahip olduğumuzu göstermek istiyoruz. Yanlışlar konusunda her zaman özür dilemeye hazırız demiş ayrıca da “Sancılı süreci Ermeni kardeşlerimiz, Süryani kardeşlerimiz yaşadı. Kürt kardeşlerimiz de bugün aynı izdirabı çekiyor. Geçmişte Kürtleri diğer kardeşlerimize karşı kullanan mantığın da aynı olduğunu unutmadan, tarihi çok iyi araştırmak, tarihten dersler çıkarmak önemlidir. Belki bu zenginliklerin katledilmesinde bizim de, Kürtlerin de, parmağımız var. Bugün bir Ermeni ve Süryani kardeşimizi gördüğünüzde onlara bakarken de utanç duyuyoruz”⁴¹ şeklinde konuşmuştur.

Büyük Millet Meclisi Başkanı Köksal Toptan, emekli Büyükelçi Gündüz Aktan’ın anısına Türk-Japon Vakfında düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmada özür kampanyasına da değinerek bu kampanyayı vahim bir olay olarak nitelendirmiş ve tarihimizin mahkûm edilmek istendiğini, suç sabit sayılmış, hüküm kesinleşmiş gibi özür dilediğini söylemiştir.⁴²

Genelkurmay Başkanlığı’nca bu konuda yöneltilen bir soruya, yapılanların kesinlikle doğru bulunmadığı, özür dilemenin yanlış olduğu kadar zarar verici sonuçlar da doğurabilecek bir davranış olduğu cevabı verilmiştir.

Bazı Üniversitelerde de bu kampanyaya karşı açıklama yayımlamak ve gösteri

37 “Gül’en 1 YTL’lik tazminat davası”, Milliyet, 23 Aralık 2008.

38 “Özür Kampanyası Süreci Olumsuz Etkiler”, Cumhuriyet, 2 Ocak 2009.

39 “Aritman Gül’e 1TL ödeyecek”, Hürriyet, 25 Mart 2009.

40 “DPT’li Özçelik’ten Ermeni İddialarına Destek”, 21 Aralık 2008, www.hurriyet.com.tr

41 “DPT Lideri Ahmet Türk Süryanilerden Özür Diledi”, 30 Aralık 2008, www.hurriyet.com.tr

42 “Özür Vahim Kampanya”, Radikal, 18 Ocak 2009.

yapmak gibi tepkiler görülmüştür. Bunlar arasında özellikle Hacettepe (Ankara), Atatürk (Erzurum), İnönü (Malatya), Gaziosmanpaşa (Tokat), Cumhuriyet (Sivas), Erciyes (Kayseri), Osmangazi (Eskişehir), Karatekin (Çankırı) üniversiteleriyle Sakarya ve Erzincan Üniversitelerindeki eylemler dikkati çekmiştir.

Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Araştırma Merkezi de birer bildiri yayımlamışlardır.⁴³

Türk basınında bu konuya geniş yer ayrılmıştır. “Özür Diliyoruz” kampanyası genelde, çok kere şiddetli bir şekilde, eleştirilmiştir. Buna karşın başta “Taraf” olmak üzere az sayıda gazete bu kampanyayı sahiplenmiş, yazarları da lehte yazılar yayımlamışlardır. Kampanyayı destek veren yazarların profiline bakıldığında çoğunluğunun eski solcular olduğu, içlerinden bazılarını eylemleri nedeniyle kovuşturmaya uğradıkları, bazılarının hapis yattığı, yaklaşık doksanlı yılların ortasından itibaren ise sol fikirleri terk ederek tam tersine liberal düşüncüyü savunmaya başladıkları, bu nedenlerle kendilerine “liberal aydınlar” dendiği, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylığının kabulünden sonra ise Birliğe katılma lehinde faaliyet gösterdikleri, bu alanda Avrupa Birliği ve ABD’nin bazı çevreleri tarafından desteklendikleri, hatta teşvik edildikleri görülmektedir. Liberal aydınların başlıca hedefi Türk milliyetçiliğidir. Milliyetçiliğin Türkiye’de demokrasinin yerleşmesine ve başta azınlıklar olmak üzere insan haklarına saygı duyulmasına engel olduğunu iddia etmektedirler. Bu düşüncelerin kendilerine yurt dışından ilham edilmiş olması kuvvetle olasıdır; zira milliyetçi bir Türkiye’nin, ABD ve/veya AB çıkarları yönünde hareket etmesi zordur. Oysa onlar için Türkiye, stratejik konumu ve nüfus ve yüzölçümü nedeniyle, kontrol altında tutulması gereken bir ülkedir. Bu bağlamda bazı aydınların Türk kamuoyuna liberal (milliyetçi olmayan) düşünceleri aşılama görevinin verildiği anlaşılmaktadır. Bu nedendir ki, Türkiye’de milliyetçiliğin kökenlerinin yattığı Kurtuluş Savaşı ve onu izleyen devrimler dönemi bu aydınlar tarafından karalamaya varan bir şekilde eleştirilmektedir. Yine bu nedendir ki, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde ve Kurtuluş Savaşı sırasındaki Hıristiyan azınlıklara duyulan güvensizlik eleştiri konusu olmakta ve Ermeni ve Rum lobilerin günümüz Türkiyesini azınlıklar nedeniyle eleştirilme politikasına liberal aydınlarımız da can-ı gönülden katılmaktadırlar. Ne var ki bu hareket, bazen ses getirirse de marjinal kalmış ve “özür diliyoruz” kampanyasında olduğu gibi, geniş halk kitlelerini etkileyememiştir.

Liberal aydınların bu eylemlerinin yabancı ülkelere ilham edildiğinin bir kanıtı da bazı yabancı gazetelerin, ortada bir başarısızlık olmasına rağmen “özür diliyoruz” kampanyasını övmeleridir.

Bu kampanyaya karşı Ermenistan basınının tepkisi sınırlı kalmıştır: Soykırım sözcüğünün kullanılmamış olması başlıca eleştiridir ancak bu kampanya Türkiye’nin pişmanlık duyması için bir başlangıç olarak da görülmektedir.⁴⁴

Diaspora basını bu girişime daha fazla ilgi göstermiştir. Bu basında bazen

43 “Arabozucu Kampanya’ya tepkiler”, Anadolu Ajansı, 6 Ocak 2008.

44 Golos Armenii ve Zerkalo’nun 30 Aralık 2008 tarihli Armenews’den aldığı haber.

memnuniyetle ifade olunmuş hatta kampanyayı düzenleyenlere teşekkür de edilmiştir. Nitekim Fransa'da bu amaçla "Teşekkür" başlığını taşıyan ve bu kampanyayı düzenleyenlerin cesaretini öven ve onlara şükranlar sunan bir metin imzaya açılmıştır.⁴⁵ Ancak aynı zamanda bildirinin yetersiz olması üzerinde durulmuştur. Bunların başında soykırım sözcüğünün kullanılmamış olması gelmektedir. Ayrıca özür dileyen metinde sadece 1915 denmesi de eleştirilmiş ve ele alınması gereken dönemin 1915- 1923 yılları olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan özürün kişilerden değil, Türk devletinden gelmesinin altı da çizilmiş ve özürün tazminat yerine geçemeyeceği ifade olunmuştur.⁴⁶ Ancak daha ileri gidenler de vardır. Türkiye'deki durumu yakından izleyen "Collective Van" İnternet sitesi, "özür diliyoruz" kampanyasının düzenleyicilerinden Prof. Baskın Oran'ın 19 Aralık 2008 tarihinde Milliyet gazetesine verdiği bir mülakatta bu kampanyadan sonra bazı ülke parlamentolarının Ermeni "soykırımını" tanıyan kararlar almasının duracağı ve diasporanın yumuşayacağı hakkındaki sözlerine atıfla kampanyanın, Baskın Oran aracılığıyla, Türk Hükümeti tarafından düzenlendiğini ileri sürmüştü ancak buna rağmen bu kampanyanın Türk toplumunu tarihinin karanlık sayfalarını sorgulamasına katkıda bulunacağını, Pandora'nın kutusunun açıldığını iddia etmiştir.⁴⁷

Diasporanın büyük kuruluşlarına gelince ABD'de Taşnak yanlısı Amerika Ermeni Milli Komitesi (Armenian National Committee of America = ANCA) yayınladığı bir bildiriye⁴⁸ Türkiye'de Ermeni sorununu gündeme getiren cesur parlamenterler (DTP kastediliyor) ve tarihçilerin çabaları övgüye değerdir" dindikten sonra, bu konuda uluslararası toplumun suskunluğunun Türkiye tarafından soykırımın inkar edilmesinin desteklendiği şeklinde yanlış anlaşılacağı, ABD ve diğer demokratik ülkelerin Ermeni soykırımının resmen tanınmakla Türkiye'de gerçeği dile getirenlerin yanında olduklarını gösterebilecekleri belirtilmiştir. Özür dileme kampanyasına gelince bildiri, özür dileyen metinde "merkezden planlanmış ve sistemli bir şekilde uygulamaya konmuş olan 1,5 milyon Ermeninin sürgünü, aç bırakılması ve katledilmesinin soykırım olarak nitelendirilmemesini" eleştirmiştir.

ABD'de ikinci büyük Ermeni kuruluşu olan Amerika Ermeni Asamblesi (Armenian Assembly of America = AAA) İcra Direktörü Bryan Ardouny ise " Özür Diliyoruz" Kampanyasına karşı daha olumlu bir tutum içinde, Türkiye'de geri dönülmez bir eğilimin başladığını, kampanyanın bu yönde bir ilk adım olduğunu ve kaçınılmaz bir şekilde Türkiye'nin soykırım geçmişi ile yüzleşmesiyle sonuçlanacağını ifade etmiştir.⁴⁹

Avrupa'daki tüm Ermeni kuruluşlarını temsil ettiğini iddia eden Adalet ve Demokrasi için Avrupa Ermeni Federasyonu (European Armenian Federation for Justice and Democracy) kampanyanın başlamasından yaklaşık iki ay sonra bir basın bildiri yayımlayarak⁵⁰ "Özür Diliyoruz" kampanyasını düzenleyenleri takdir etmekle beraber, bu girişimin Ermeni Sorununun, Türkiye'ye fazla zarar

45 Collective Van, 15 Ocak 2009.

46 "Turkish Apology for Armenian Genocide: Good First Step, But not good Enough", California Courier On Line, 18 Aralık 2008.

47 "Pétition turque pour stopper la reconnaissance du génocide", Collective Van. 22 Aralık 2008.

48 ANCA Statement on Recent Efforts in Turkey to Confront the Armenian Genocide of 1915-1923 Armenian National Committee of America, Pres Release, 22 Aralık 2008.

49 "An Irreversible Trend Has Commenced in Turkey", Armenian Assembly of America, Press Release, 17 Aralık 2008.

50 "Armenians Still Demand Recognition and Reparation of Their Genocide by Turkey", European Armenian Federation For Justice and Democracy, Press Release, 2 Şubat 2009.

vermeden çözümlenmek amacını taşıdığını kitle halinde öldürmelerin popülist girişimlerle affedilemeyeceğini, bu arada söz konusu kampanyanın bilerek “soykırım” sözcüğünü kullanmadığını, böylelikle Osmanlı Türk Hükümetinin 1.5 milyon Ermeniye yok etmesi olayının suçtan arındırılmak istendiği, Osmanlı İmparatorluğu’nun halefi olan günümüz Türk Hükümetinin bu soykırımı resmen tanınması ve bu olayın hukuki sonuçlarının tam sorumluluğunu yüklenmesi gerektiğini ve Türkiye için Ermeni Sorununu tanımaktan ve telafi etmekten (tazminat ödemek ve toprak vermek kastedilmektedir) başka alternatif olmadığını bildirmiştir.

Diğer yandan Diaspora’da az sayıda kuruluş veya kişi bu kampanyaya olumlu tepki göstermişlerdir. Bu arada Fransa’da Ermeni kökenli bazı kişiler “Özür Diliyoruz” kampanyasını düzenleyenlere ve destekleyenlere teşekkür den bir metni 19 Ocak 2009 tarihinde yayınlamışlar ve bu girişimi gerçek bir ümit ve tarihi yönden gelişme olarak kabul ettiklerini ve desteklediklerini belirtmişlerdir.⁵¹

Avustralya’da Macquarie Üniversitesi öğretim üyesi ve Türk-Ermeni Diyalog Grubu Eş Başkanı Dr. Armen Gakavian’ın, Ermeni kökenli Amerikalı tarihçi Prof. Denis Papazian’ın önerdiği bir metinden yararlanarak, Ermeni halkı adına işlenen cinayetler için Türklere özür dileyen bir metni imzaya açacağı ileri sürülmüşse de⁵² Prof. Papazian kendi metninin izinsiz kullanıldığını belirtince Gakavian, bir tasarı hazırlamış olduğunu kabul etmekle birlikte, bunun imzaya açılmadığını söylemiştir. Gakavian bu vesileyle Ermeniler tarafından işlenen cinayetlerin “tüm bir milletin ortadan kaldırılması girişimiyle mukayese edilemeyeceğini” ancak Ermeniler tarafından sivillere karşı uygulanan şiddet için özür dilediğini fakat bu özürün Türkiye’deki özür kampanyasıyla ilgisi olmadığını ve kişisel nitelik taşıdığını söylemiştir.⁵³ Bir kaynağa göre Gakavian bazı tehditler aldıktan sonra girişiminden vazgeçmiştir.⁵⁴

Bir web sitesi açılması ve işletilmesi gerektiği için Özür Dileme Kampanyası’nın az sayılmayacak bir maliyeti olmuştur. Bu kampanyayı düzenleyen kişilerin masrafları kendilerinin ödemesi pek mümkün görülmediğinden bunların kim veya kimler tarafından karşılandığı sorusu akla gelmiştir. Bu konuda ABD’deki Türklere tarafından kurulmuş bir örgüt olan Turkish Forum sitesinde ABD’de Taşnak örgütü olan ANCA’nın (Armenian National Committee of America) Taraf gazetesinin bir yazarı aracılığıyla kampanyayı finanse ettiğini ileri sürmüştür.⁵⁵ Bir Azerbaycan haber ajansı ise bu kampanya masraflarının Avrupa Birliği tarafından ödendiğini iddia ederek, kimlere ne kadar ödendiğine dair bazı bilgiler vermiştir.⁵⁶

Vatan gazetesi yazarı Can Ataklı, Özür Dileme Kampanyası’ndan sonra internette Avrupa Birliği’nden para alan gazetecilerle ilgili bir liste yayınlandığını, özür gazetecilerin neredeyse tamamının bu listede yer aldığını yazmış ve

51 “Des Arméniens disent merci aux Citoyens de Turquie”, Collective Van, 19 Ocak 2008.

52 “Baskın Oran. Ceza Değil, Madalya Verelim”, Radikal 2, 1 Şubat 2008.

53 “False Turkish Media Reports of Armenian Apology”, 4 Şubat 2008, www.asbarez.com

54 “ASALA and 'Ukht Ararati' Union Of Former Political Prisoners Freedom- Fighters Against Initiative”, 10 Şubat 2009, www.arminfo.am

55 “Özür Kampanyasının Arkasında ANCA mı Var?”, 28 Aralık 2008, www.turkishforum.com

56 “The European Union Pays Huge Money to the Organizers of Internet- Campaign for Apologizing to Armenians in Turkey” Azeri Press Agency, 16 Ocak 2009.

Avrupa Birliği'nin bu fonlar karşılığında söz konusu gazetecilerden nasıl bir hizmet aldığı sormuştur.⁵⁷ Özür dileyenlerden Ahmet İnel, Murat Belge ve Adalet Ağaoğlu bu konuda bir tekzip hazırlamışlar ancak Vatan gazetesi bu tekzipi yayımlamamıştır. Bunun üzerine tekzipçiler mahkemeye başvurmuşlardır. İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi 29 Ocak 2009 tarihli kararında, Özür Dileme Kampanyası'nı inceledikten sonra "yazarın (Can Ataklı'nın) kaleme aldığı sözü geçen yazının tamamen fikri ve düşünce özgürlüğü ile bunun doğal bir yansıma biçimi olan basın özgürlüğü sınırları çerçevesinde kaldığı, AB fonlarından para alınmasının, belli usullere göre yapılması durumunda, zaten suç olarak değerlendirilmediği hususa tekzip talebinde bulunanların düzeltme metnine aldıkları yazılarından da anlaşıldığını" belirterek tekziplerin talebini reddetmiştir.⁵⁸

Anladığımız kadarıyla tekzipçiler bir yandan Avrupa Birliği'nden para almadıklarını iddia ederken, diğer yandan AB fonlarından para alınmasının suç olmadığını ileri sürmeleri mahkemenin net kararının nedeni olmuştur. Sonuç olarak Özür Kampanyası'nı düzenleyenlerin bu kampanya için Avrupa Birliği'nden para aldıkları kanıtlanamamış, ancak suç olmadığına göre para alabilecekleri de ortaya çıkmıştır.

Diğer yandan Özür Kampanyası'na gösterilen tepkiler arasında kampanyanın durdurulması için savcılığa yapılan bir başvuruyu da zikretmek gerekmektedir. Ankara'da altı kişi bu kampanyayı organize eden ve bildiriye imza atanların Türk Ceza Kanununun 301. maddesi gereğince "Türk Milletini alenen aşağılamak" suçundan cezalandırılması için savcıya başvurmuşlar ve dilekçeleri kabul edilerek işleme konmuştur.⁵⁹ Bu konudaki haber Türk basını kadar yabancı basında da yer bulmuş ve artık unutulmaya başlayan kampanyanın yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı yaklaşık on gün kadar sonra "demokratik toplumlarda karşıt fikirlerin de düşünce özgürlüğü çerçevesinde koruma altında olduğu" gerekçesiyle takipsizlik kararı vermiştir.⁶⁰ Ancak bu karara yapılan itirazı inceleyen Sincan Ağır Ceza Mahkemesi takipsizliği kaldırmıştır. Buna göre kovuşturma yapılabilmesi için Adalet Bakanının izni gerekecektir.⁶¹

3- Yeni ABD Hükümeti ve Ermeni Sorunu

Başkanlık seçimlerinden önce ve seçim kampanyası sırasında Barack Obama'nın çeşitli kez başkan seçildiği takdirde Ermeni soykırımını tanıyacağını söylediğini geçen sayılarımızda görmüştük.⁶² Obama'nın Başkan Yardımcısı olarak, öteden beri Yunan ve Ermeni görüşlerini destekleyen Senato Dışişleri Komisyonu Başkanı Joe Biden'i seçmesi Ermeni çevrelerinde mutlulukla karşılanmıştır.

57 Vatan Gazetesi, 31 Aralık 2008.

58 "Mahkeme Can Ataklı'nın Yazısının Tekzip Edilmesi Talebini Reddetti", 24 Şubat 2009, www.bianet.org

59 "Özür Kampanyasına Suçlama", Yeni Safak, 9 Ocak 2009.

60 "Ermeniler'den Özür Kampanyasına Takipsizlik", Hürriyet, 26 Ocak 2009.

61 "Ermenilerden özürde son söz Bakanlıkta", 9 Mart 2009, www.cnnturk.com.tr

62 Ömer Engin Lütem, "Olaylar ve Yorumlar", *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 27-28, s.47 ve Sayı 30, s.24-26.

Başkanlık seçimlerini rahat bir şekilde kazanan Obama'nın kurduğu hükümette Ermeni görüşlerini destekleyen birçok kişi yer almıştır. Bunların başında başkan adayı olduğu sırada seçildiği takdirde Ermeni soykırımını tanıyacağını ifade etmiş olan Dışişleri Bakanı Hilary Clinton gelmektedir.⁶³ İçişleri Bakanı Ken Salazar, Çalışma Bakanı Hilda Solis ve Ulaştırma Bakanı Ray LaHood, soykırım iddialarını tanımak üzere Temsilciler Meclisine verilmiş olan 106 sayılı karar tasarisına ortak sunucu olmuşlardı. Yeni CIA Direktörü Leon Panetta'da Ermeni görüşlerini desteklemektedir.⁶⁴ Diğer yandan, "Cehennem'den Bir Sorun: Amerika ve Soykırım Çağı" (A Problem From Hell: America and the Age of Genocide) başlıklı kitabında Ermeni soykırım iddialarına geniş yer veren Samantha Power de Beyaz Saray'da Güvenlik Konseyinde önemli bir göreve getirilmiştir.⁶⁵

Amerikan Meclislerine gelince Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi, Senato'da Çoğunluk Sözcüsü Harry Reid, Temsilciler Meclisinin Dışişleri Komitesi Başkanı Howard Berman ve Senato Dış İlişkiler Komitesi Başkanı John Kerry de Ermeni taraftarı görüşleriyle tanınmaktadır.⁶⁶

Bu koşullar altında Diaspora Ermenilerinin yıllardan beri bekledikleri kararın geçmesi olanağı çok artmış görülmektedir.

Ne var ki seçim kampanyasının gerekleriyle iktidar sorumluluğu arasında fark vardır. Nitekim Hilary Clinton Senato'da atanmasının onaylanması için yapılan görüşmelerde, Ermeni görüşlerinin şampiyonluğunu yapan Senatör Robert Menendez'in yeni hükümetin Ermeni soykırımını tanıyıp tanımayacağı ve Kıbrıs politikasının ne olacağı hakkındaki bir sorusuna "bu haklı endişelerinize cevap olarak söz konusu zor sorunlarda ilerleme kaydedilmesi ve etkili olunmasına" çaba gösterileceği gibi müphem bir cevap vermiştir.⁶⁷

ABD'de yirmi kadar Ermeni kuruluşu Barack Obama'nın göreve başlamasından birkaç gün önce kendisine, ABD'de yaşayan 2 milyon kadar (?) Ermeni adına uzun bir mektup göndererek,⁶⁸ kendisini başkan seçildiği için kutladıktan sonra, Ermeni soykırımının bir iddia olmadığını aksine ayrıntılı bir şekilde belgelenmiş bir kitle katliamı olduğunu, Amerikan hükümetinin 1915'te işlenmiş, bir ırkı ortadan kaldırmak suçunu açıkça ve çekincesiz bir şekilde kınaması gerektiğini, geçmişte Türkiye'nin baskısı altında Amerikan başkanlarının Ermeni soykırımını doğrudan tanımak yerine müphem ve kaçamak deyimler kullandıklarını, Osmanlı Türkiye'si tarafından işlenen suçun anlamlı bir şekilde tanımlayabilmek için Ermeni soykırımı deyiminin kullanılması gerektiğini, bildirmişlerdir.

Türkiye'nin Güney Kafkaslarda bir barış faktörü olmak yerine gerginliğin artmasına katkıda bulunduğu iddia edilen mektupta Türkiye'nin tarihi suçunu örtmek için başka hükümetlere baskı yaptığı, ABD'nin Türkiye'nin korkularının esiri olmaması gerektiği de belirtilmiştir.

63 Ömer Engin Lütem, "Olaylar ve Yorumlar", *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 27-28, s.47.

64 "New U.S. Administration Majority Stands For Armenian Genocide Recognition", 14 Ocak 2009, www.panarmenian.net

65 "Ekip Tamam", *Hürriyet*, 31 Ocak 2009.

66 "Ekip Tamam...",

67 *Turkish Daily News*, 15 Ocak 2009.

68 "Armenian Americans Congratulate Obama on Inauguration", 20 Ocak 2008, www.yerkir.am

Mektupta ABD-Ermenistan ilişkilerinin arttırılması, Ermenistan'ın ekonomik gelişmesi ve Ermenistan ve Yukarı Karabağ'ın güvenliği konularında ABD'nin katkıda bulunmasından da bahsedilmektedir. Ayrıca Türkiye ve Azerbaycan tarafından Ermenistan'a uygulanan ekonomik ambargonun kaldırılması ve Ermenistan ve Yukarı Karabağ'ın bölgesel ticari ve enfastrüktür projelerinden dışlanmasına son verilmesi talep edilmektedir.

Kısaca mektupta Ermeni soykırım iddialarının tanınması, Ermenistan ve Karabağ'a yardım edilmesi ve Türkiye ve Azerbaycan sınırlarının açılması ve Ermenistan'ın Nabucco ve benzer bölgesel projelere dâhil edilmesi istenmektedir.

Bu mektubun öncülüğünü yaptığı anlaşılın Taşnak eğilimli Amerika Ermeni Milli Komitesi (ANCA) Beyaz Saray'a internet aracılığıyla gönderilmek üzere, yukarıdaki hususları içeren bir mektup kampanyası başlatmıştır.⁶⁹

ABD'de ikinci büyük kuruluş olan Amerika Ermeni Asamblesi, muhtemelen ANCA ile olan rekabet ve anlaşmazlığı nedeniyle bu mektuba katılmamıştır. Ancak bu kuruluş Obama göreve başladıktan sonra Kongre çevrelerinde tanınan Roll Call isimli bir gazeteye tam sayfa bir ilan vererek yeni başkanı kutlamıştır. Asamble'nin Direktörü Byan Ardouny ABD'nin Ermenistan ve Yukarı Karabağ ile olan ilişkilerinin güçlendirilmesini ve soykırım ve inkârının sona erdirilmesini istemiştir.⁷⁰

Öteden beri Kongre'de Ermeni çıkarlarının savunucusu olan Adam Schiff, Frank Pallone, George Radanovich ve Mark Kirk Şubat ayı sonunda Kongreye sunulmak üzere Ermeni soykırım iddialarını tanıyan bir tasarı hazırlamaya ve bunu çeşitli çevrelerle müzakere etmeye başlamışlardır.⁷¹ 13 Şubat 2009'da ise Temsilciler Meclisi üyelerine bir mektup göndererek hazırladıkları tasarıya ortak sunucu olmalarını istemişlerdir.⁷² Bu tasarinin, metninin, geçen yıllarda sunulan 106 sayılı tasarıyla aynı olduğu anlaşılmaktadır.⁷³

Aynı gün, yıllardan beri Kongre'de Ermeni çıkarlarını savunmakla isim yapmış olan Frank Pallone, Temsilciler Meclisinde Amerikan ekonomisinin canlandırılması için 787 milyar dolarlık teşvik paketinin oylanmasından sonra ve bu nedenle de dikkatleri çeken bir konuşma yaparak⁷⁴ Türkiye'yi ağır bir dille suçlamıştır.

Pallone konuşmasında, Mazlumder'in bazı İsrail siyaset adamları hakkında yapmış olduğu suç duyurusuna değinerek başlamıştır. (Bu dernek, İsrail'in Gazze'de yaptıklarını soykırım ve insanlığa karşı suç olduğunu belirterek, aralarında İsrail Cumhurbaşkanı, başbakanı, savunma ve dışişleri bakanları, bazı komutanlar ve siyaset adamlarının da bulunduğu 20 kişi hakkında,

69 "ABD'li Ermeniler'den Soykırım Girişimi", 21 Ocak 2009, www.ntvmsnbc.com

70 "Armenian Assembly of America Salutes President Obama on His Historic Inauguration", Armenian Assembly of America Press Release, 21 Ocak 2008.

71 "Une Résolution Sur le Génocide Arménien Présentée Fin Février au Congès", 7 Şubat 2009, www.armenews.com

72 "New Drive for Armenian Genocide Resolution Launched", 13 Şubat 2009, www.arminfo.am

73 "Ermeni Lobisi Tasarısını Sundu", 13 Şubat 2009, www.habergazete.com.tr

74 "Rep. Pallone Challenges Turkey's Genocide Hypocrisy", 13 Şubat 2009, www.asbarez.com

savcılıklara suç duyurusunda bulunmuştur.) Pallone İsrail'in Gazze'de soykırım yapmadığını, Filistin halkını ortadan kaldırmaya çalışmadığını sadece kendisini Hamas'tan korumak istediğini, eğer savcı, suç duyurusu yapılan kişiler aleyhine delil bulursa bu kişilerin Türkiye'ye geldikleri takdirde tutuklanabileceklerini, Mazlumder ve Türk Hükümetinin bu şekilde hareket etmeye haklarının olmadığını, ne bu derneğin ne de Türk Hükümetinin Ermeni soykırımı gerçeğini hiçbir zaman tartışmadığını ve halen Darfur'da süren soykırımı karşı bir girişimde bulunmadığını, Türk halkının aynada kendisine ve tarihine bakarak 1,5 milyon Ermeninin ölmüş olmasıyla yüzleşmesi ve Darfur gibi günümüz soykırımını kınaması gerektiğini, ancak Türk Hükümetinin Sudan ile yakın ilişkiler sürdürdüğünü, Sudan Devlet Başkanının Ankara'da ağırlandığını, Sudan ve Türk Hükümetlerinin soykırım inkârında uzun bir geçmişleri olduğunu, Sudan gibi Türk Hükümetinin de kişileri katlettikten sonra onlara yer değiştirdiğini, Türk Hükümetinin bu olayları inkâr ettiğini ve İsrail'e karşı anlamsız soruşturmalar açtığını söylemiştir.

Görüldüğü üzere Pallone, 2000 ve 2007 yıllarının aksine, sadece Ermeni soykırım iddialarını ileri sürmek yerine, Gazze olayları nedeniyle İsrail'in eleştirilmesi ile Türkiye'nin Darfur olayı karşısındaki tutumunu ön plana çıkarmış ve böylelikle tasarının daha geniş bir destek bulmasını sağlamaya çalışmıştır. Geçen yıllarda, Gazze ve Darfur olaylarının bulunmadığı dönemlerde, Ermeni tasarılarının ciddi güçlüklerle karşılaşmadan Temsilciler Meclisinde mutlak çoğunluğu aşan sayıda destek gördüğü hatırlandığında bu kez de söz konusu tasarının pek bir zorlukla karşılaşmadan mutlak çoğunluğa ulaşabileceği düşünülmektedir. Ancak bu durum tasarının kabul edileceği anlamına gelmemektedir. Hatırlanacağı üzere 2000 ve 2007 yıllarında çoğunluk tarafından desteklenen soykırım tasarıları, ABD Başkanlarının ve hükümetlerinin karşı çıkmasıyla gündemden çıkarılmıştı. Bu kez de Başta Başkan Obama olmak üzere ABD Hükümet üyelerinin tasarı karşısındaki tutumu belirleyici olacaktır.

Amerikan Hükümetinin bu tasarı ve genel olarak Ermeni soykırım iddiaları hususunda ne gibi bir tutum alacağını şimdiden söylemek zordur. Başkanlık seçimi sırasındaki vaatler ve hükümette Ermeni taraftarlarının sayısı dikkate alınırca tasarının kolayca kabul edilmesi ve ayrıca Başkan Obama'nın da 24 Nisan mesajında Ermeni soykırımını tanıması beklenebilir. Ne var ki Amerikan Hükümeti Türkiye ile olan ilişkilerini de dikkate almak durumundadır. Bu tasarının kabulünün Amerikan çıkarlarına zarar vereceği sonucuna varıldığı takdirde, 2000 ve 2007 yılında olduğu gibi bu tasarının da sonuçsuz kalması mümkündür. Aksine tasarının kabul edilmesinin getireceği sakıncaların, sınırlı bir etki yapacağına kanaat getirilirse ABD hükümetinin tasarıya karşı çıkmaması, bunun da tasarının kabulü sağlaması olasıdır.

Bu açıdan bakıldığında tasarının işlevsiz hale getirilmesinin önemli ölçüde, kabul edildiği takdirde bundan Türk-Amerikan ilişkilerinin zarar göreceği hakkında Türkiye'nin inandırıcı olmasına bağlı olduğu görülmektedir. Türk Dışişlerinin bu konuda hassas davrandığı ve daha Obama göreve başlamadan Beyaz Saray'da ve Dışişlerinde görev alabilecek kişilerle temas arandığı ve bu çerçevede Dışişleri Müsteşarı Büyükelçi Ertuğrul Apakan ile Yardımcısı Büyükelçi Feridun Sinirlioğlu'nun Vaşington'da gerek PKK terörü gerek Ermeni soykırım iddiaları

hakkında üst düzeyde temaslarda bulunduğu ve Ermeni iddialarının Kongre'ye gelmesinin sadece Türkiye-ABD ilişkilerini değil, Ankara ile Erivan arasındaki yeni diyalog sürecini de olumsuz etkileyeceği, ayrıca iki ülkeyi ilgilendiren, başta Irak olmak üzere, bazı sorunların çözümü için yürütülen işbirliğine de olumsuz yansıtacağı mesajını verdikleri basın haberlerinden anlaşılmaktadır.⁷⁵ Dışişleri Bakanı Ali Babacan da, Ermeni iddiaları hakkında üçüncü bir ülkenin tutum almasının doğru olmadığını (ABD Kongresinin soykırım iddialarını kabul eden bir karar alması kastedilmektedir), böyle yapıldığı takdirde Türkiye-Ermenistan ilişkilerini normalleştirme sürecinin zarar göreceğini⁷⁶ söylemiştir. Babacan Münih'te Güvenlik Zirvesi sırasında görüştüğü ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'a da Kongre'nin "soykırım iddialarını kabul etmesi ve Başkan Obama'nın 24 Nisan mesajında soykırım sözcüğünü kullanması halinde Türkiye ile Ermenistan arasındaki yeni sürecin kesintiye uğrayacağını" ifade etmiştir.⁷⁷

Pollone'ın önerdiği karar tasarısının Temsilciler Meclisi içinde çeşitli temas ve görüşmelere neden olurken Başkan Obama'nın Cumhurbaşkanı Gül ve Başbakan Erdoğan'ı telefonla araması ilk önceleri Ermeni sorunu ile ilgili olduğu kanısını vermiştir. Ancak Beyaz Saray'dan bu konuda yapılan açıklamadan⁷⁸ Amerikan Başkanının Türkiye ve ABD ittifakının önemini belirttiği, karşılıklı stratejik çıkar bulunan konularda birlikte çalışmak istediğini, Türkiye-Irak ilişkilerine ABD desteği, Orta Doğu barış çabalarında işbirliği ve Afganistan ve Pakistan konularında ABD'nin görüşü üzerinde durduğu öğrenilmiştir.

Buna karşın gerek Cumhurbaşkanının gerek Başbakan'ın Amerikan Başkanına Ermeni sorununun açtığı anlaşılmaktadır. Başbakanlık Basın Merkezinden verilen bilgiye göre Başbakan stratejik işbirliğinin önemine vurgu yapmış ve özellikle Ermenistan ve Ortadoğu politikalarında Türkiye'nin hassasiyetlerine değinmiş ve ilişkilerin zarar görmemesi için ABD'nin adil ve tarafsız tutumunun önemini de dile getirmiştir.⁷⁹ Başbakan daha sonra Obama ile "1915 sözde Ermeni soykırımı konusunu" görüşmüş olduğunu bizzat söylemiş ayrıca Nisan ayında G-20 Zirvesi vesilesiyle Obama ile bir araya geleceğini de belirtmiştir.⁸⁰

Yeni Amerikan hükümetinin Orta Doğu, Kafkaslar ve Afganistan ile ilgili olarak uygulamak istediği politikalarda Türkiye'nin işbirliğine ihtiyaç duyduğu Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın 7 Mart ve özellikle Başkan Obama'nın 6-7 Nisan 2009 tarihlerinde Türkiye'ye yapmış oldukları resmi ziyaretlerde anlaşılmıştır. Bu ziyaretler hakkında dergimizin gelecek sayısında bilgi vereceğiz.

Türkiye'ye ABD Büyükelçisi Atanması

Ermenistan'a Büyükelçi olarak atanan Marie Yovanovitch⁸¹ için olduğu gibi Ankara'ya Büyükelçi olarak atanan James F. Jeffrey de 24 Eylül 2009 tarihinde

75 "Obama'nın Ekibine Soykırım' markajı", 18 Aralık 2008, www.hurriyet.com.tr

76 "Turkey Warns US Over Recognizing Armenian Claims On 1915 Incidents", Hürriyet, 17 Ocak 2009.

77 "Babacan'dan ABD'ye 24 Nisan Uyarısı", Hürriyet, 10 Şubat 2009.

78 "Obama Gül ve Erdoğan'ı Aradı", 17 Şubat 2009, www.ntvmsnbc.com

79 "Türkiye'nin Liderliğini Takdir ediyoruz", Milliyet, 17 Şubat 2009.

80 "Erdoğan: Ermeni Soykırımını Görüştük", Milliyet, 19 Şubat 2009.

81 Ömer Engin Lütem, "Olaylar ve Yorumlar", *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 30, ss. 2-29, 2008.

Senato'daki görüşmeler sırasında Ermeni tarafı senatörlerin ve özellikle New Jersey Senatörü Bob Menendez ile o sırada Dışişleri Komisyonu Başkanı olan ve halen ABD Başkan Yardımcısını yapan Joe Biden'in soykırım iddiaları konusundaki birçok sorularına cevap vermek durumunda kalmıştır. Ancak Jeffrey cevaplarında "soykırım" sözcüğünü kullanmamıştır.

Joe Biden kendisine "Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni soykırımı sırasında görev yapan ABD diplomatlarının, Ermeni halkının 'kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması' için sistemli ve hükümet tarafından desteklenen bir kampanyayı belgelerle kanıtladıklarına karşı çıkıyor musunuz?" sorusunu yöneltmiştir. Jeffrey soruya "Büyükelçi Morgenthau,⁸² Büyükelçi Elkus ve diğer diplomatların bu tarihte, Ermeni halkının ortadan kaldırılması girişimi olarak tanımlayan raporlarına karşı çıkmıyorum" cevabını vererek soykırım sözcüğünü kullanmadan, 1915 olaylarını soykırım olarak gördüğünü ifade etmiştir.⁸³

Senato Jeffrey'in atanmasını başkaca güçlük çıkarmadan onaylamış ve adı geçen 3 Aralık 2008 tarihinde Ankara'da görevine başlamıştır.

4 - İsrail ve Ermeni Soykırımı İddiaları

İsrail'in ve ona bağlı olarak da ABD'deki Musevi Lobisinin, Ermeni soykırım iddialarına karşı Türkiye'nin yanında yer aldığı hakkında ülkemizde yaygın bir kanı vardır. Ancak 2007'de ABD'nin en güçlü Musevi kuruluşlarından olan Anti Defamation League (Hakarete veya Karalamaya Karşı Birlik) içinde Ermeni soykırım iddiaları nedeniyle çıkan tartışmalar ve görüş ayrılıkları gerçeğin böyle olmadığını ortaya koymuştur. Ermeni "soykırımı" konusunda ABD'deki çeşitli Musevi kuruluşlarının farkları vardır; En güçlüleri, İsrail'in etkisi altında, Türk görüşlerini savunmaya çalışmakta, bir bölümü ise Ermenileri desteklemektedir.⁸⁴

AKP Hükümeti, kendisinden önceki hükümetler gibi, İsrail ile işbirliği politikasını sürdürmekle beraber, Filistinlilerin hakları konusunda bu ülke ile antlaşmazlık içinde olmuştur. Ancak bu tutum ilişkileri çok etkilememiş ve Türkiye, İsrail ile Suriye arasında başarılı bir arabuluculuk dahi yapmıştır.

Gazze bölgesinden İsrail topraklarına yapılan ve nispeten az sayıda İsrailinin ölümüne neden olan füze saldırıları üzerine İsrail, 22 Aralık 2008 tarihinden başlamak üzere bu bölgeyi yoğun bir şekilde bombalamış ve yaklaşık 1500 kişinin ölümüne, 5000 den fazla kişinin de yaralanmasına neden olmuştur.

Bu olaydan birkaç gün önce İsrail Başbakanı Ehud Olmert Türkiye'yi ziyaret etmişti. Başbakan Erdoğan ile yakın sayılabilecek ilişkilerine rağmen bombardıman olasılığından hiç söz etmemiştir. Bombardıman başlayınca

82 1913-1916 yılları arasında İstanbul'da ABD Büyükelçiliği yapmış olan Henry Morgenthau'nun Ermeni tehciri hakkındaki raporları ve sonradan 1918 yılında yazdığı Büyükelçi Morgenthau'nun Hikayesi (The Ambassador Morgenthau's Story) başlıklı kitabı, Ermeni çevrelerince Ermenilerin soykırımı uğratıldıklarının kanıtı olarak takdim edilmektedir. Bu kitabın bilimsel açıdan eleştirisi için bkz. Heath W. Lowry, *Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü'nün Perde Arkası*, İstanbul, 1990, (*The Story Behind Ambassador Morgenthau's Story*, İstanbul 1990) Tükenmiş olan bu kitabın Türkçe ve İngilizce metinleri www.eraren.org sitesinde "Tükenmiş Kitaplar (Books out of Print)" bölümünde mevcuttur.

83 Armenian National Committee of America, Press Release, 26 Eylül 2008.

84 Ömer Engin Lütem, "Olaylar ve Yorumlar", Ermeni Araştırmaları, Sayı: 26 s: 32-47, 2007.

Başbakan Erdoğan İsrail'i şiddetle eleştirmiş ve Başbakan Olmert'in davranışını doğru bulmadığını da birçok kez ifade etmiştir.

Gazze'nin bombalanması Türkiye'de İsrail aleyhine gösteriler yapılmasına neden olmuştur. Münferit de olsa bazı Musevi aleyhtar hareketler de görülmüştür. Pek çok sivil toplum örgütü de İsrail'e karşı cephe almıştır. Bunlar arasında Mazlumder'in bütün şubeleri, aralarında Cumhurbaşkanı Şimon Perez, Başbakan Ehud Olmert, Dışişleri Bakanı Tzipni Livni, Savunma Bakanı Ehud Barak'ın da bulunduğu 46 kişi hakkında, 1599'den fazla Filistinlinin öldürülmesi ve 5400 kişinin de yaralanması nedeniyle 29 Ocak 2009 tarihinde suç duyurusunda bulunmuşlar ve Ceza Kanununun soykırım ve insanlığa karşı suçlarla ilgili maddeleri gereğince cezalandırılmak üzere kamu davası açılmasını ve Türkiye'ye gelmeleri halinde tutuklanmaları için yakalama emri çıkarılmasını talep etmişlerdir.⁸⁵ Bunlara karşılık olarak da gerek İsrail ve gerek Musevi diasporası basınında da Türkiye'de antisemitizm başladığını ve bu çerçevede Türkiye'deki Musevilerin tehlikede olduğu ileri süren bir çok yazı yayımlanmıştır.

ABD'nin en önemli beş Musevi kuruluşu⁸⁶ Başbakan Erdoğan'a bir mektup göndererek Türkiye'de gelişen antisemitizm için endişelerini dile getirmişler, İsrail'in Gazze politikasının antisemitizmi haklı gösteremeyeceğini vurgulayarak antisemitizm ile Türkiye'deki sert resmi söylemler arasında bir bağ olduğunu ve ayrıca Türkiye'deki Musevilerin de endişe içinde olduğunu iddia etmişlerdir. Mektup "Türkiye Cumhuriyeti ile eski geçmişi olan bir dostluğumuz ve Hükümetiniz ile olan ilişkimize ise büyük değer veriyoruz. Daha önceleri antisemitizmi insanlık suçu sayan görüşlerinize dayanarak derin endişelerimizi bildiriyoruz" sözleriyle son bulmuştur.⁸⁷

Türkiye'nin İsrail'in Gazze'yi bombalamasına gösterdiği tepki nedeniyle iki ülke arasında çıkan anlaşmazlık, Davos'ta Dünya Ekonomik Forumu çerçevesinde 29 Ocak 2009 tarihinde düzenlenen "Gazze: Orta Doğu İçin Bir Model" panelinde doruk noktasına ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban-ki Mun, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez, Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa ve Başbakan Erdoğan'ın katıldığı panelde, konuşmalara zaman sınırlaması getirilmiş olmasına rağmen Şimon Perez bu sınırın çok ötesinde konuşmuş ve zaman zaman sesini yükselterek Gazze'ye ilişkin tutumu nedeniyle Türkiye'yi eleştirmiştir. Başbakan Erdoğan Perez'e cevap vermek isteyince, Washington Post gazetesi yazarı olan moderatör David Ignatius, sözle ve elle müdahalede bulunarak Erdoğan'ın sözünü kesmek istemiş, Başbakan ise sözüne devam ederek Gazze'deki davranışları nedeniyle İsrail ve Perez'i ağır bir dille eleştirmiş ve sonra da paneli terk etmiştir.⁸⁸ Kısa süre sonra Şimon Perez Erdoğan'a telefon ederek bazı açıklamalarda bulunmuştur. İki gün sonra Başbakan Erdoğan'ın Washington Post gazetesine verdiği bir mülakatta tutumunu açıklaması ve İsrail ile Türkiye'nin ciddi ilişkileri olduğundan bahsetmesi ve

85 İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği resmi web sitesi, http://www.mazlumder.org/haber_detay.asp?haberID=4370

86 Söz konusu kuruluşlar şunlardır: American Jewish Committee, (AJC), Amerikan Musevi Komitesi; Anti-Defamation League (ADL) Hakaret (veya Karalama) ile Mücadele Birliği; B'nai B'rith; Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations (ABD'de başlıca Musevi Örgütleri Başkanları Konferansı) ve Jewish Institute for National Security.

87 "Yahudi Lobisi Ayakta", Milliyet, 23 Ocak 2009.

88 "Erdoğan. Tavrım Moderatör'e", Hürriyet, 29 Ocak 2008.

Türkiye’de Musevilere karşı bir şey yapmak isteyenlerin karşılarında kendisini bulacağını söylemesi⁸⁹ mevcut gerginliği önemli ölçüde gidermiştir. İsrail Kara Kuvvetleri Komutanı General Avi Mizrahi’nin Türkiye’nin Ermenilere dünyanın en büyük katliamlarından birini yaptığını, aynı politikayı bugün de Kürtler üzerinden sürdürdüğü, Kıbrıs’ın kuzeyini işgal ettiği yolundaki sözleri⁹⁰ yeni bir gerginliğe ve Türkiye’nin protestolarına neden olmuşsa da İsrail Genel Kurmay Başkanı Korgeneral Gabi Aşkenazi’nin Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ’dan şifahen ve yazılı olarak özür dilemesi üzerine⁹¹ bu olay da yatışmıştır.

İki ülke arasındaki gerginlik, Ermeni soykırım iddiaları konusunda İsrail ve Musevi lobisinin Türkiye’ye vermiş olduğu desteği geri çekeceği hakkında bazı üstü örtülü tehditler yapılmasına yol açmıştır.

İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Majalli Whbee Türkiye’nin Güneydoğusu hakkında imâlî konuşmalardan sonra “Erdoğan Gazze’de” soykırım yaşandığını söylüyor. Biz de Türkiye’de Ermenilerle ilgili olanları “soykırım” olarak kabul etmeliyiz⁹² demiştir.

Likud Partisinden Zeev Eklin, Ankara’nın Gazze olayları karşısındaki tutumunun Knesset’in Ermeni soykırımını tanımasını kaçınılmaz hale getirdiğini ileri sürmüştür.⁹³

Aynı konuda gerek İsrail gerek uluslararası basında da birçok yazı yayımlanmıştır. Misal olarak Financial Times’da çıkan bir makalede Türkiye’nin Gazze olayları karşısındaki tutumu eleştirildikten sonra, üstü kapalı bir tehdit olarak Türkiye Osmanlı dönemi katliamlarının soykırım olarak tanınmasını isteyen Ermeni lobisini engelleyen Musevi lobisinin desteğini kaydederse Amerika ile ilişkisinde sorun yaşayacağı belirtilmiştir. Gazete aynı zamanda Türkiye’nin bu tutumunun Suriye ve İsrail arasındaki arabuluculuğunu da ortadan kaldırdığını yazmıştır. The Economist’de 29 Ocak’ta yayımlanan bir makalede Türkiye’de antisemit duygular devam ederse, ABD’deki İsrail lobisinin buna “Ermeni Soykırımını” tanıyan bir kararı desteklemekle cevap verebileceği de belirtilmiştir.

Bu arada Ermeni basınında da Gazze nedeniyle Türkiye ve İsrail arasında çıkan anlaşmazlığın sonucu olarak İsrail ile ve Musevi Lobisinin Ermeni soykırım iddialarına karşı Türkiye’yi desteklemeyeceğine dair yazılar yayımlanmıştır.⁹⁴

İşin esasına bakıldığında Türkiye’deki İsrail aleyhtarları gösterilerin antisemitizm olarak tanımlanmasının doğru olmadığı görülmektedir. Söz konusu gösteriler, Musevilere karşı değil, İsrail’e karşı yapılmıştır. Antisemitizm ise Musevileri hedef alan ırkçılıktır ki çok uluslu bir imparatorluk geçmişi olan Türkiye’de bu tür akımların gelişmesi zordur.

89 “Musevilere Bir Şey Yapmak İsteyen Karşısında Beni Bulur”, Cumhuriyet, 31 Ocak 2009.

90 “Asıl Türkler Öldürmeyi İyi Bilir”, 13 Şubat 2009, www.haberform.com.tr

91 “İsrail G. Kurmay Başkanı Özür Diledi”, Anadolu Ajansı, 20 Şubat 2009.

92 “İsrail’den tehdit Gibi Açıklama: Biz de Ermeni Soykırımını mı Kabul Edelim?”, Türk Time, 12 Ocak 2009.

93 “Zeev Eklin. Turkey Position Proved inevitability of Armenian Genocide Recognition by Israel”, 26 Ocak 2008. www.panarmenian.net

94 “Jews Check Armenian Genocide Stance”, 3 Şubat 2009, www.asbarez.com; “Israel more than any other nations, has a moral obligation to caall Armenian Genocide by its name”, 14 Şubat 2009, www.panarmenian.net

ABD'deki Musevi kuruluşların Kongreye sunulan Ermeni soykırımı iddialarına ilişkin tasarılar için artık Türkiye'ye yardımcı olmamaları konusuna gelince söz konusu kuruluşların çoğunluğunun şimdiye kadar bu tasarılar karşı çıkmış olduğu doğrudur. Ancak bu tutum son zamanlarda değişmeye başlamıştır. En büyük Musevi kuruluşlardan olan Anti-Deffamation League Başkanı Abraham Foxman, bu örgüt içindeki bazı fikir ayrılıkları sonucunda, 21 Ağustos 2007 tarihinde, 1915 olaylarının soykırım olduğu sonucuna vardıklarını söylemiştir. Ancak, olumsuz sonuçlar vereceği için Kongredeki Ermeni soykırım iddialarını tanıyan tasarıya karşı çıkacaklarını da belirtmiştir. Böylelikle ABD'deki Musevi kuruluşların birçoğu soykırım iddialarının lehinde tutum almıştır.

Diğer yandan bu kuruluşların Ermeni tasarılarına karşı çıkmakla beraber bunların kabulünü engellemiş oldukları doğru değildir. Bu kuruluşlar 2000 yılında tasarinin Dışişleri Komitesi tarafından kabul edilip Temsilciler Meclisi Genel Kuruluna gönderilmesini önleyememişlerdir. Ancak Başkan Clinton'ın kişisel müdahalesi sonucunda tasarı Meclisin gündeminden çıkarılmıştır. 2007 yılındaki tasarı da Dışişleri Komisyondan geçmiş hatta bu komisyondaki 8 Musevi üyeden 7'si tasarı lehinde oy kullanmıştır. Tasarının Genel Kurul'da oya sunulmaması Başkan Bush ve bakanlarının çabaları sonucunda olmuştur.

Kısaca ABD Kongresine sunulan tasarıların kabul edilmemesinin nedeni, Musevi kuruluşlarının bunlar aleyhindeki çalışmaları değil, Amerikan başkanlarının karşı çıkmasıdır.

Türk Hükümetinin Gazze politikasından rahatsız olan ABD'deki Musevi kuruluşlarının önümüzdeki dönemde Kongreye sunulacak olan Ermeni tasarılarını artık engellememesi beklenebilir. Ancak bu tasarıların akıbetini etkilemeyecektir. Daha önce olduğu gibi tasarıların kabul veya reddi Musevilerin değil ABD Başkanının tutumuna bağlı olacaktır. Başkan müdahalede bulunmadığı takdirde bu tasarılar kabul edilecek aksi halde gündemden düşecektir.

Diğer yandan, söz konusu karar tasarılarının Yahudi Lobisinin gayretleri sayesinde kabul edilmediği yönünde Türkiye'de yaygın ancak yanlış bir kanı mevcut olduğundan, Türk kamuoyu tasarinin kabulü halinde bundan İsrail ve Amerikan Musevilerini sorumlu tutacaktır ki bu da ister istemez Türkiye-İsrail ilişkilerine olumsuz bir etki yapacaktır.